

**Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або замовляйте за телефоном:
(0352) 51-97-97, (067) 350-18-70,
(066) 727-17-62**

ПОЗАКЛАСНЕ ЧИТАННЯ

Хрестоматія

3 клас

- Твори українських та зарубіжних письменників
- Щоденник читача

ТЕРНОПІЛЬ
НАВЧАЛЬНА КНИГА — БОГДАН

УДК 821.161.2(075.2)
ББК 84(4Укр)я71
П 47

Позакласне читання : хрестоматія художніх творів
П47 із щоденником читача : 3 кл. / Н.О. Будна. — Тернопіль :
Навчальна книга – Богдан, 2018. — 184 с.

ISBN 978-966-10-5179-8

У збірник увійшли художні твори українських письменників, що розповідають про минуле і сьогодення нашої країни, її природу, про те, як живуть, навчаються, відпочивають діти. Запропоновані твори допоможуть вчителю дібрати матеріал до уроків позакласного читання.

На останніх сторінках книжки подані норми техніки читання та щоденник читача, які допоможуть вести облік навичок читання.

УДК 821.161.2(075.2)
ББК 84(4Укр)я71

Охороняється законом про авторське право. Жодна частина цього видання не може бути відтворена в будь-якому вигляді без дозволу автора чи видавництва.

Навчальне видання

БУДНА Наталя Олександрівна

ПОЗАКЛАСНЕ ЧИТАННЯ

Хрестоматія художніх творів із щоденником читача

3 клас

Головний редактор *Богдан Будний*
Редактори *Мигаль Марія, Любов Левчук*
Обкладинка *Лілії Рейко, Володимира Басалиги*
Комп'ютерна верстка *Галини Телев'як*

Підписано до друку 22.02.2018. Формат 60х84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Таймс. Умовн. друк. арк. 10,7. Умовн. фарбо-відб. 10,7.

Видавництво «Навчальна книга – Богдан»
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 4221 від 07.12.2011 р.

Навчальна книга – Богдан, просп. С. Бандери, 34а, м. Тернопіль, 46002
Навчальна книга – Богдан, а/с 529, м. Тернопіль, 46008
тел./факс (0352) 52-06-07; 52-05-48
office@bohndan-books.com www.bohndan-books.com

ISBN 978-966-10-5179-8

© Навчальна книга – Богдан, 2018

1. У золото вбралася земля

ДАРУНКИ ЛІСУ

Осінній ліс приваблює не лише красою, а й своїми дарунками. Чого тут тільки не знайдеш восени! Справжня комора природи.

Під ніжними променями сонечка блищить чорна бузина, розчервонілися соковиті плоди барбарису, калини, шипшини...

Синьо-сизі ягідки глоду на початку осені дуже терпкі. Як тільки вдарить перший мороз, стануть вони солодкими і смачними.

У вересні досягають горіхи на ліщині, збирають їх білочки й борсуки, бурундуки й ведмеді. Охоче ласують ними дорослі й діти.

Дарунки ліс розкидав і під ногами. Нахились, у глибині заростей натрапиш на сімейку груздів, таких м'ясистих, запашних. У теплі вологі осінні дні зустрінуться ще й білий гриб, рижики і маслята. Ось сімейка лисичок зовсім не криється від людей. Бери — скільки хочеш! Стоять на товстеньких ніжках підберезники й красноголовці. Поряд з кущиком бузини дуже багато різнобарвних сиріжок: блідо-фіолетових, жовтуватих й червонястих. Зверху всі різні, а знизу — однаково білі.

Трохи пізніше на березових пенях і поблизу від них зустрінуться гриби опеньки. Ростуть вони цілими

родинами. Кожен у цяточках, ніби засмаг на осінньому сонечку.

Повними кошиками своїх багатств зустрічає нас ліс. Тож і ми повинні завжди пам'ятати, що можна брати в лісі гриби, ягоди, горіхи, квіти, не руйнуючи при цьому грибниць, не ламаючи гілок, не знищуючи коріння, щоб ці рослини змогли відновитися знову, щоб дерева і кущі давали влітку прохолоду, а взимку затримали сніг і захистили землю від морозів.

Алевтина Волкова

ОСІНЬ

Щебетали птахи в лісі
На крислатому горісі.
А як сонечко схолело,
Птахи всі за видноколом
Позникали.

В лісі звірі танцювали —
Аж травичку потоптали.
А як змерзли вуха й ноги,
Звірі в нори і барлоги
Повтікали.

Поселився вітер в лісі
Серед ночі на горісі, —
І на всіх деревах віти

Почали тоді тремтіти,
Бідолахи.

Вранці клени посмутніли,
А надвечір пожовтіли, —
І злетіло в небо листя
Понад лісом золотистим,
Ніби птахи.

Петро Осадчук

Вишиває осінь по канві зеленій
Золоті квітки.
Квіти оживають, і з дерев спадають
Жовті нагідки.
Яблука і груші падають на землю,
Боки, спина б'ють.
Люди їх збирають, у мішки ховають,
Кури їх клюють.
Жито і пшеницю вже почастивали
Ціпом по токах.
І для добрих шлунків винувате зерно
Мелеться в млинах.
Бавляться дітками, бавляться квітками,
Моляться батьки.
Вишиває осінь по канві зеленій
Золоті квітки.

Олександр Олесь

ЧИ ДАЛЕКО ДО ОСЕНІ

Лелека живе на старому в'язі. З лелечихою і лелеченятами.

Прибігають до в'яза Тарасик, і Гриць, і Миколка, й Тетянка. Витанцьовують під в'язом і гукають:

— Лелеко, лелеко, до осені далеко?

Лелека, нагнувши дзьобату голову, незмигливо дивиться на дітей, а потім починає клекотати.

Про що він клекоче? Спробуй розбери.

Лелека і лелечиха враз знімаються і летять на луки, до Десни. Лелеченята топчуться в гнізді, перебирають цибатими ногами, але летіти не наважуються.

— Лелеко, лелеко, до осені далеко? — знову прибігають до в'яза діти.

Лелека й лелечиха заклопотані. Їм ніколи відповідати. Вони щось говорять до своїх лелеченят, а потім беруться штовхати їх на край гнізда.

— Ой, вони ж розіб'ються! — злякано шепоче Тетянка.

— У них же крила є! — заспокоює її Тарасик.

Лелечата, неохоче відірвавшись від гнізда, злинують у небо. Плавно летять над садом, над городами, туди, де голубіє річка. А за ними старі лелеки.

Діти полегшено зітхають і весело галасують.

Ідуть дні за днями. На зеленому човні пропливає літо.

— Лелеко, лелеко, до осені далеко? — виспівують під в'язом Тарасик, Гриць, Миколка й Тетянка.

Тиша. У гнізді порожньо. З в'язи зривається жовтий листочок і, кружляючи в повітрі, поволі опускається на землю.

Василь Чухліб

ВЖЕ БРАМИ ЛІТА ЗАМИКАЄ ОСІНЬ...

Задощило. Захлюпало. Серпень випустив серп.
Цвіркуні й перепілочки припинили концерт.
Чорногуз поклонився лугам і садам.
Відлітаючи в Африку, пакував чемодан.
Де ж ти, літо, поділось, куди подалось?
Осінь, ось вона, осінь! Осінь, ось вона, ось.
Осінь брами твої замикала вночі,
Погубила у небі журавлині ключі.

Ліна Костенко

БІЛОЧКА ВОСЕНИ

На гіллячках, на тоненьких,
Поки день ще не погас,
Сироїжки та опеньки
Білка сушить про запас.
Так нашпилює охайно,
Так їх тулить на сосні
І міркує: а нехай–но
Ще побудуть тут мені!
Поки дні іще хороші,
Поки є іще тепло,

А як випадуть пороші,
Заберу їх у душло.
Буде холодно надворі,
Сніг посиплеться з дубів,
Буде в мене у коморі
Ціла в'язочка грибів!
Але білочці не спиться.
Дятел тукає: тук–тук!
Щоб не вкрала їх лисиця
Або хитрий бурундук.

Ліна Костенко

КУДИ ПОСПІШАЛИ МУРАШКИ

На дереві сиділа Білочка. Вона їла горіх. Смачний, бо аж очі заплющила. Крихітка горішка впала на землю. За нею друга, третя. Багато крихіток впало на землю.

А стежечкою між травою бігла Мурашка. Поспішала по їжу маленьким мурашенятам. Вона прямувала на баштан: чула, що там є багато солодких крихіток кавуна. Раптом чує — падають з дерева крихітки горішка. Попробувала Мурашка — горішок запашний і смачний. Понесла Мурашка крихітку горішка до мурашника, розповіла сусідам: «Біжімо, мурашки, по горішки». Зібралися мурашки в дорогу. А дітки Муращині їдять крихітку, що принесла мама, діляться з товаришами. Всім діткам у мурашнику вистачило,

ще й залишилось. А мурашки вже під деревом. Зібрали крихітки й понесли додому. Вистачить їжі на зиму.

Василь Сухомлинський

ПІД ОСІНЬ

Недобрим запахло. Каркнув гайворон, чіпляючись на копі, навернувсь і яструб у село, а горобці табунцем зацвірінькали, та в очерет, а сорока знай киркає, подає вість горобцям, що настигне яструб; крикнули й ворони; пішов табунець голубів гулять угору; а яструб розчепірів крила, мов нехотя навертає на голубів, бо неголодний, а голуби мов граються: все над ним кружляють. Навернулась птиця із лісів, вигодувавши діток, а тепер снується по полю та чіпляється на копах; закрукали журавлі, добираючись до хмар, кружляють — тільки що мріє, мов оглядають своє рідне кубло, бо скоро прийдеться його покинуть... Чоловік, убравши хлібець, дождавши радощі, снується повагом по полю, посвистує вітрові, викликає вітра та розкидає житце, коли дасть Бог дождать користі. І в полі, і в домі не той порядок, не ті обіходи. Настане вечір; місяць весело гуляє по небу, а зорі знай мигтять, тільки не зареве бугай на болоті, не чуть вівчариків по лугах, ніяка пташка і на сміх не обізветься. Тільки й окликається парубоцтво на селі або йде співаючи по улиці, а там дівчата розохотяться та й заквилять:

*Ой, чи було літо,
Чи не було літа,
Що воно мені й не наскучило!..
Євген Гребінка*

У ВИРІЙ

Жнива вбрали. Смутно в полі,
Пожовтіли вже ліски,
І збираються поволі
В вирій літнії пташки.

Яків Щоголів

НАМИСТО ДЛЯ ЛЕБІДКИ

Осіння казка

Білка — стриб собі та стриб
З гілки та на гілку.
То маслюк, то білий гриб
Вабить спритну білку.
Знайде шишку в сосняку
І гризе для втіхи.
Та найбільше до смаку
Їй міцні горіхи.
Запасла їх сотню штук,
Хоч здається — трішки.
Гульк! Аж дядечко борсук
Чимчикує пішки.
Підставляє сонцю бік
(Дні ще гарні, теплі).

Білка — скік собі та скік:
— Ти куди?
— До греблі.
— Далеченько.
— Не біда.
— Все одно.
— Дрібниця!..
Попід греблею вода
Піною сріблиться.
Бризки падають згори,
Світяться на гілці.
Греблю цю звели бобри —
Лісові умільці.
Вище греблі — озерце
І місток горбатий.
До вподоби плесо це
Дичині пернатій.
З прибережної лози
Випливають зрідка
Невимовної краси
Лебідь і лебідка.
З ними — двійко лебедят,
Тобто вся родина.
Зберігає мир і лад
Зграя лебедина.
Підпливають до бобра:
— Здрастуй, друже щирій!
Нам удосвіта пора

Відлітатъ у вирій... —
Докотилась їхня вість
До гаїв, узгір'їв,
Поскликкала з різних місць
І птахів, і звірів.
Тут, у лісі, добре всім
Навесні і влітку...
Але час прощатись їм,
І бобер передусім
Привітав лебідку.
Він назвав її взірцем
Вірності і ласки.
Гляньте, плине озерцем,
Ніби щойно з казки.
А вінець її турбот —
Білі лебедята,
Що росли, росли і от
Наздогнали тата.
— Тож нехай, — сказав бобер, —
Вам щастить в дорозі. —
Та ... здивований завмер
В нерішучій позі.
Бачить: білка — стриб та стриб,
Жвава і вогниста.
У зубах трима не гриб,
А разок намиста.
Не з бусинок, а з плодів
Стиглої шипшини

Той разок палахкотів,
Як в печі жарини.
Білка лапку простягла,
Глянула поштиво
І лебідці одягла
Золотаве диво.
Пам'ятай, мовляв, про нас
У краю чужому.
А настане слухний час —
Повертайсь додому.
Повертайсь, як зійде сніг,
Ожива природа.
Хай чарує нас усіх
Лебедина врода.
Отака ось казка ця,
Тиха і врочиста,
Без початку і кінця,
Як разок намиста.

Вадим Скомаровський